

Received / Makale Geliş Tarihi 24.10.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (49)
pp / ss 1560-1575

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14580306
Mail: editor@pejoss.com

Dr. Öğretim Üyesi İbrahim Yıldız

<http://orcid.org/0000-0002-4440-837X>

Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siirt / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/05ptwtz25>

Prof. Dr. Gülizar Çakır Sümer

<http://orcid.org/0000-0001-6642-5130>

İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Malatya / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/04asck240>

Suriyeli Sığınmacıların Kentle Bütünleşmesinde Belediyelerin Rolü¹

The Role of Municipalities in the Integration of Syrian Refugees into the City

ÖZET

Sosyal ve ekonomik gerekçelerle temel yerleşim yeri haline gelen kentler, doğal olarak iç ve dış göçlerin de merkezi haline gelmiştir. Gerçekleşme gerekçesi ve biçimi ne olursa olsun, farklı bir ülkeye yönelen göçmen ya da sığınmacıların toplumsal bütünleşmesinin ve sosyal uyumunun sağlanması, yönetilmesi gereken zor ve önemli bir süreçtir. Sığınmacı statüsünde dahi olsa Türkiye’de sayılarının çok olması ve kalış sürelerinin uzaması çeşitli açılardan sorunlar ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası göçlerle kentlere yerleşen sığınmacıların yerli halkla bütünleşmelerinde merkezi yönetimlerin yanında sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin de önemli rolleri bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, ulaştığı kişi sayısının artması ve kalış sürelerinin uzaması toplumsal bütünleşmelerinin sağlanması bir gereklilik haline gelen Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların, bütünleştirilmesine yönelik belediyelerin faaliyetlerinin ortaya konulmasıdır.

Bu amacı gerçekleştirmek için çalışma sahası olarak Göç İdaresi Başkanlığı’nın paylaştığı verilere göre Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları 6 il belirlenmiştir. Bu illerdeki belediyelerden toplanan verilerle, sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde belediyelerin rolünün nitel bir araştırma ile ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yürütülen çalışma ile Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde belediyelerin artan rolüne dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye, kent, bütünleşme, sığınmacı, belediye

ABSTRACT

Cities, which have become the main settlements for social and economic reasons, have naturally become the center of internal and external migration. Regardless of the reason and form of realization, ensuring the integration and social harmony of immigrants or refugees heading to a different country is a difficult and important process that must be managed. Even if they have refugee status, their large number in Turkey and their prolonged stay have created problems in various aspects.

In addition to central governments, non-governmental organizations and municipalities also play important roles in the integration of refugees who settle in cities with international migration and the local population. In this context, the aim of the study is to reveal the activities of municipalities towards the integration of Syrian refugees in Turkey, whose social integration has become a necessity due to the increase in the number of people reached and the lengthening of their stay.

In order to achieve this aim, 6 provinces where Syrian refugees live most densely were determined as the study area, according to the data shared by the Directorate of Immigration Management. With the data collected from the municipalities in these provinces, it was aimed to reveal the role of municipalities in the integration of refugees with the city through a qualitative research. The study carried out in this direction draws attention to the increasing role of municipalities in the integration of Syrian refugees with the city.

Keywords: Migration, Syria, City, İntegration, Refugee, Municipality.

¹ Bu çalışma, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalında sunulan “Suriyeli Sığınmacıların Kentle Bütünleşmesinde Belediyelerin Rolü” isimli doktora tezinden türetilmiştir

1. GİRİŞ

Doğası gereği daha iyiyi arayan ve güvenliğini sağlamaya çalışan insanlar, dünya tarihinin her döneminde göç etme gereği duymuşlardır. İnsanları göç etmeye yönelten nedenler olduğu gibi meydana gelen göçlerin de insan toplulukları üzerinde önemli sonuçları bulunmaktadır. Özellikle toplulukları etkileme potansiyeli yüksek olan uluslararası göçler, göç politikalarının oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.

Ülkelerin kendi koşullarına göre oluşturdukları göç politikaları, almış oldukları uluslararası göçlerle şekillenmektedir. Uluslararası göçlerden sonra farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip kişilerin kentlere yönelen göçleri, bu kişilerin bütünleşmelerine yönelik politikaların önemini artırmaktadır.

Uluslararası göçlerle gelen kitlenin farklı dil ve kültüre sahip olmaları, bu kitlenin bütünleşmesi önündeki en önemli zorluklardandır. Çünkü bu farklılıklar toplulukların daha uzun süre kaynaşmamalarına neden olabilmektedir. Bir göç ülkesi olan Türkiye, bu konuda araştırma yapılabilecek önemli bir laboratuvar niteliğindedir. Özellikle 2011 yılından itibaren Türkiye'nin almış olduğu yoğun kitlesel göçler sonrasında merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimlerin çalışmalarının da yoğunlaştığı, hatta bütünleşme sürecinde belediyelerin önemli aktörler olarak öne çıktıkları görülmektedir.

Kentsel hizmet sunumunun ana aktörleri olan belediyeler, kentte meydana gelen sorunlara çözüm üreten kuruluşlardır. Belediyeler görev ve sorumluluklarını mevzuattaki düzenleyici hükümlerle yerine getirmek zorundadır. Belediyelerin ortaya çıkan sorunlara görev ve yetkileri doğrultusunda müdahale etmesi beklenmektedir. Artan uluslararası göçlerle birlikte belediyeler, mevcut görev ve sorumluluklarına ek olarak, kente sonradan gelen kitlelerin kentle bütünleşmelerine yönelik çalışmalar da yapmak zorunda kalmaktadır.

Yerel koşulları çok iyi bilen ve halka en yakın kurumlar olan belediyelerin faaliyetleri, sığınmacıların kentle bütünleşmesine yönelik sürecin başarılı olup olmamasında büyük öneme sahiptir. Çünkü Ancak Türkiye'deki yerel yönetim mevzuatı, sığınmacıların bütünleşmesine ilişkin olarak yerel yönetimlere herhangi bir görev ve sorumluluk vermemektedir. Bu koşullar belediyelerin, sığınmacıların bütünleştirmelerine yönelik katkılarının isteğe bağlı olarak yürütülmesine neden olmaktadır. Belediyelerin, kente yerleşen göçmen ya da sığınmacı kitlenin yerel toplulukla bütünleşmelerindeki rolünün önemli görülmesi, bu rolün nasıl gerçekleştiği ve ne tür etkilere sebep olduğunun ortaya konulmasını gerektirmektedir.

2011 yılında Türkiye'ye yönelen Suriye göçleri, 2015 yılından sonra önemli bir sorun olarak tartışma konusu haline gelmiştir. Geri dönecekleri düşünülen yaklaşık 4 milyon sığınmacı kitlenin kalış süresinin uzaması, bunların yoğun oldukları kentlerde önemli sorunlara neden olmuştur. Sığınmacıların yoğun oldukları kentlerde yaşayan halkın bu göçlerden olumsuz etkilenmesi ve bu duruma tepki göstermesi, zaman zaman basında yer alan haberlere konu olmuştur. Halkın göstermiş olduğu tepki, iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getirmiştir. Bu durum göç politikalarının sorgulanmasına neden olduğu gibi kent içinde farklı sosyolojik grupların çatışmalarının önüne geçilmesi için bütünleşmeleri gerektiğini de ortaya koymuştur.

Göçün, belediyelerin çalışma alanına girmesi, belediye açısından önemli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Suriye göçlerinin yoğun olması, bu göçlere bağlı olarak ortaya çıkan sorun ve huzursuzluklar belediye bünyelerinde göç birimlerinin kurulmasına, bu kurumların da göç yönetiminin yeni aktörleri olarak yer almaya başlamalarına yol açmıştır. Uluslararası göçlerle kente gelen kitlelerin kentle bütünleşmelerinde belediyelerin rolüne ilişkin kapsamlı bir çalışmanın bu konuda yararlı olacağı düşünülecek başlanan çalışmada Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2022 yılında paylaştığı verilerde il nüfusuna göre Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentlerde² (Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin, Mardin) kentle bütünleşme sürecinde belediyelerin rolü farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Belediyelerin, ilgili katılımcılarıyla yapılan mülakatlar içerik analizine tabi tutulmuştur.

2. BÜTÜNLEŞME VE BOYUTLARI

2.1. Bütünleşme ve Bütünleşmeyi Gerektiren Nedenler

Bütünleşme kavramını sosyoloji literatüründe ilk kez kullanan Emile Durkheim, göç ve kentleşme sürecini yeterli düzeyde irdeleyebilmek için ele almaktadır (Monkachi, 2003: 57). Durkheim'den sonra bütünleşme konusunda yapılan çalışmalar ise göçmenlerin bütünleşmelerine ilişkin çoğu soruna çözüm arayışının bir

²Kilis'te nüfusun % 82.62'si, Hatay'da % 28.1'i, Şanlıurfa'da %23'ü, Gaziantep'te % 20.7'si, Mersin'de % 11.51'i, Mardin'de % 11.12'si Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır. Bu kentler Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların en yoğun yaşadıkları kentler olduğu için alan çalışması ile veri toplanacak kentler olarak seçilmiştir.

sonucudur. Sosyal bilimlerde bütünleşme kavramına ilişkin yürütülen çalışmalarda, bu kavramın çoğu zaman farklı tanımlandığı ve farklı yorumlandığı görülmektedir.

Bütünleşme kavramı farklı kimlik gruplarının bir arada yaşamalarını sağlayabilmek için etkileşimlerine uygun ortamın oluşturulmasını ifade etmektedir. Bu süreçte insanlar arasındaki ilişkiler belli ölçüde birbirine bağlı hale geldiği için sürecin çok boyutlu ve çok aşamalı olduğu düşünülmektedir (Kraal vd., 2006: 138).

Kentleşme süreci, “kentle bütünleşme” olarak yorumlanırsa, “bütünleşme” de kent yaşamına gerçek ve bütün olarak katılım şeklinde anlaşılabilir. Kentleşme ve kentle bütünleşme genel olarak bir kalkınma sorunu olarak görüldüğü için kentleşmenin başarısı kentle bütünleşmeye bağlıdır (Tankut, 1982: 14-15).

Türkçede “uyum” anlamına gelebilecek olan “bütünleşme” kavramının İngilizcedeki karşılığı, entegrasyon anlamına gelen “integration” kelimesidir. Bu kavram, bir toplumdaki her türlü kültürel, kimliksel, kurumsal unsurların birbirine geçmesi durumunu ifade etmektedir. Bütünleşme sürecinde toplumu meydana getiren kişi ve grupların karşılıklı etkileşimi ile bir düzen kurulmaktadır (Altıntaş, 2008: 38). Burada kurulacak olan düzen; sosyal, ekonomik ve kültürel değerler açısından eski kent sakinleriyle yeni kent sakinlerinin değerlerini benimseyerek bir uyum sağlamaları sürecidir.

Uluslararası göçler sonrasında çoğu zaman göçmenlerle yerleşik topluluklar arasında görülen sosyal, kültürel, ekonomik ve dilsel farklılıklar hem kent sakinleri hem de kente göç edenler için yeni çatışmaları ortaya çıkarmaktadır. Kentlere yönelen göçlerin yoğunluğuna paralel olarak sorunlar artmaktadır. Bu nedenle her ülkenin göç politikalarında kentlere göç eden bireylerin bütünleştirilmesi hususundaki politikalar önemli yer tutmaktadır.

Göçmenlerin kentle bütünleştirilmesi sürecinde birçok kurum ve kuruluş görev almakta ve çalışmalar yapmaktadır. Özellikle kitlesel ve uluslararası niteliğe sahip göçlerden sonra ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar bu çalışmaları zorunlu hale getirmektedir. Bu süreçte merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin önemli çalışmaları bulunmaktadır.

2.2.Bütünleşmenin Boyutları

Göçmenlerin bütünleşme sürecine ilişkin genel kabul görmüş bir tanım, teori veya model yoktur (Castles vd., 2002). Bu yüzden bütünleşme süreci çok farklı yaklaşımlarla ve çok boyutlu incelenilmektedir. Genel olarak yerel topluluk ile göçmenler arasında karşılıklı sosyal, kültürel, ekonomik ve yasal boyutlar, göç süreci olarak değerlendirilmektedir. Göç süreciyle birlikte sık kullanılan uyum ve bütünleşme kavramları daha çok kamu politikası alanında yer almaktadır.

Bütünleşme süreci her ülkede farklı yorumlanmaktadır. Bu süreci bazı ülkeler asimilasyon benzeri zorlayıcı şekilde yönetmeye çalışmakta oldukları bir süreç olarak görürken bazı ülkeler de toplulukların uyumlu bir şekilde bir arada yaşamlarını sürdürmeyi sağlama olarak görebilmektedir (Şeker vd., 2015: 2). Bütünleşme kavramına ilişkin yapılan akademik çalışmalarda da kavramın açıklanmasındaki farklılık dikkat çekmektedir.

Friedrich Heckmann, genel olarak yeni bir toplumsal grubun mevcut sosyal yapılar ile topluma kazandırılmaları, bu süreçte nasıl ve ne şekilde sosyal, kültürel, ekonomik ve yasal ilişkilerine dahil edileceğini bütünleşme olarak ifade etmektedir (Haksever, 2014: 22). Buradaki sosyal, kültürel, ekonomik ve yasal süreçler bütünleşmenin farklı boyutları olarak öne çıkmaktadır.

Bütünleşmeyi, toplumun kabul edilen bir parçası olarak tanımlayan Penninx ve Garcés-Mascareñas (2016: 14), bu kavramı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, yasal-politik boyutlarla açıklamakta, ayrıca bireyler, kuruluşlar ve kurumlar şeklinde üç seviyede incelemektedir. Stubbs (1996: 5), bütünleşmeyi kaynakların sosyal ve ekonomik hakların eşitlenmesi, siyasal ve bölgesel eşitliğin sağlanması, göçmenler ve yerel topluluk arasında yeni kültürel formların gelişimini kolaylaştırma girişimi olarak ifade etmektedir.

2.2.1.Sosyal Bütünleşme

Sosyal bütünleşme, işleyen bir sosyal sisteme sahip olabilmek için sosyal sistemin bir parçasını oluşturan bireylerin birbirleriyle uyum sağlamaları ya da topluluktaki azınlık grubun ana grupla sosyal farklılığa dayanan özelliklerinin ve yaşam şeklinin baskın gruba uygun hale gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Bütünleşmenin bu boyutunda; toplumdaki aidiyet hissi, değer yargıları, semboller, gelenekler, normları paylaşma ve kabul etme, liderler, alışkanlıklar, toplumsal gruplar ve bireyler arasında anlamlı fikir birliğine varmak önemli unsurlardandır (Erkal, 1998: 131-132). Bütünleştirici unsurlar, topluluk ya da bireylerin topluma dahil edilmesine katkı sağlayan unsurlardır (Esser, 2006: 7).

Göçmenlerin yerleşik toplumla bütünleşmesi süreci; yerleştirme, etkileşim, kültürleşme ve kimlik unsurlarıyla iç içedir (Bosswick ve Heckmann, 2006: 3). Sosyal grubun bütünleşmesinde grup üyelerinin sayısı, içinde bulunulan mekânın birliği ya da topluluktaki homojenlik önemlidir. Heterojen toplumlarda bütünleşmeyi sağlamak oldukça zordur. İleri düzeydeki sosyal mobilite ve akıcılık, topluluktaki bireylerin güvenlik duyguları, tatmin düzeyleri ve moralleri de bütünleşmeyi etkileyebilmektedir (Günay, 1998: 311). Ayrıca bu konuda kurumların çalışmaları da önemlidir. Bu nedenle göçmenlerin yaşamaya başladıkları yerlerdeki sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin tutumları bütünleşmeyi etkilemektedir.

Bir kente göç ederek yeni bir yaşam kurmaya çalışan bireylerin sosyal bütünleşmeleri yerel düzeyde gerçekleşmekte ve süreci kolaylaştırmaya yönelik girişimler genellikle yerel ve bölgesel aktörler tarafından idare edilmektedir (Martin, 2013: 107). Ülkelerin göç politikaları doğrultusunda görevlendirilen kurum ve kuruluşların çalışmaları doğrultusunda göçmenlerin kentle bütünleşme süreçleri yönetilmektedir. Önceden planlanmış etkinliklerle göçmenlerin yerel toplulukla uygun zeminde iletişim kurabilecekleri ortamların oluşturulması önemlidir.

Bütünleşmenin sosyal boyutunda göçmenlerin topluma entegre olmaları; vergilerini tam ve düzenli vermeleri, ekonomiye katılmaları, yasal zorunluluklarını tam olarak yerine getirmelerinin, göç ettikleri ülkenin dilini iyi düzeyde öğrenmiş olmaları, yerel topluluk ile iletişim halinde olarak kültürlerine uyum sağlama sürecini de kapsamaktadır (Esser, 2000: 66). Başka bir ifadeyle toplumdaki bütünleşme süreci topluluk bazında olduğu gibi tek tek bireyler düzeyinde de gerçekleşebilecek olan tamamlanmış bir sosyal uyum sürecidir. Toplumun bütünleşmesi süreciyle yalnızca belli bir kesimin değil, toplumun tamamının başarılı bir şekilde işbirliği içinde olduğu bir toplum oluşturulmaktadır (Fichter, 2009: 237). Bütünleşmenin sosyal ve kültürel boyutlarının birbiri ile sıkı bir ilişki içinde olması yani birbirini tamamlamaları nedeniyle sosyal bütünleşmenin başarı ile gerçekleşebilmesi için kültürel bütünleşme sürecinin de başarıyla sürdürülmesi gerekmektedir.

Bütünleşmenin etnik, kültürel ve dinsel olarak gerçekleşmesi hem sosyal hem de kültürel düzeyde bütünleşmenin gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Burada göçmenlerin yerel toplulukla yeni ilişkiler kurması, sosyal ağların güçlenmesinde önemlidir. Göçmenlerin topluma katılmaları buldukları ülkedeki kurumları, kültürü ve dili içselleştirmesi ile mümkündür (Bosswick ve Heckman, 2006: 10).

2.2.2.Kültürel Bütünleşme

Kültürel bütünleşme ile sosyal bütünleşme, bütünleşmenin birbirini tamamlayan farklı boyutları olmasına rağmen çoğu zaman birlikte kullanılmaktadır. Bunun temel nedeni, sosyal bütünleşme ile kültürel bütünleşmenin birbirlerine döngüsel olarak kaynaklık etmeleridir. Çünkü göçmenlerin yerleştikleri kentlerdeki toplumsal normlara uymaları ve değerleri benimsemeleri bütünleşmenin hem kültürel hem de sosyal boyutuyla ilgilidir.

Kültürel bütünleşmenin başlamasında göçmenlerin göç ettikleri yerlerde daha önceden ortaya çıkmış sosyal gruplarda yer edinmeleri önemlidir. Yer edinme süreciyle birlikte bireylerin kentle kültürel ve sosyal bütünleşme süreci başlar. Schnell (2015: 183) göçmen kitle ile yerel topluluğun sahip olduğu kültürlerin birbirleri aralarında dostluklar kurmaları, komşuluk ilişkileri yürütmeleri, iş yerlerinde beraberlikleri gibi göstergeleri bulunduğunu, bu göstergelerin de sürecin başarısını yansıttığını ifade etmektedir.

Bütünleşmenin kültürel boyunun tamamlanması ile göçmenlerin toplumsal normlara uyum içinde yaşamı öğrenmiş olacağı kabul edilmektedir (Adıgüzel, 2016: 174). Bu süreçte göçmenlerin, yerel topluluğun dilini öğrenmesi kültürel bütünleşmenin daha kolay sağlanacağı görüşünü güçlendirmektedir.

Göçmen kitle ile yerleşik halk arasında başlayan kültürleşme ile iki farklı kültür grubundan gelen toplumun iletişimi kültürlerarası bir özellik taşımaktadır. Buradaki toplumsal gruplar birlikte yaşamak ve kendi kültürlerini korumak istemektedir. Bu durum ise sosyo-kültürel bütünleşme ile sağlanabilir (Şahin, 2010: 105). Sosyo-kültürel uyum sürecinin göçmenlerin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan göç ettikleri bölgede sosyal ve kültürel bağlar kurmaya başladığı kabul edilmektedir. Bu süreç, sosyal ve kültürel yapıya katkıda bulunmaktadır (Fielden, 2008: 3).

Kültürel bütünleşme; toplumdaki kurallar, inançlar, ahlaki değerler, gelenek ve görenekler ve değer yargılar gibi manevi değerlerde bir bütünlük olması durumudur. Bu bütünleşme sürecinde toplumun sosyal parçalarını, kuruluşlarını ve organizasyonlarını manevi değerler ışığında bir araya getirme söz konusudur (Kaya, 2008: 63). Ancak göçmenlerin, hedef ülkede yaşayan toplulukların kurallarına ve yerel değerlerine

uyumunun yanında yerel toplulukların göçmenlerin kültürel yaşamlarına karşı verdikleri tepkiler de etkilidir (Martikainen, 2010: 266).

Kültürel bütünleşme ile göçmenlerin kendi kültürlerini bırakıp, buldukları bölgenin kültürünü öğrenerek yaşamaya başladıkları düşünülmemelidir. Burada her iki topluluğun da kültürel bir uyum içinde yaşatılmaları önem taşımaktadır (Bosswick ve Heckmann, 2006: 10). Ancak kültürel bütünleşmeyi olumsuz etkileyen birtakım unsurlar bulunmaktadır. Örneğin (Erkal vd., 1997: 121), göçmenlerin kültürel bütünleşmelerinin önündeki en büyük engellerin gettolar olduğu ileri sürülmektedir. Bütünleşmenin gerçekleşmediği durumlarda ortaya çıkan gettolaşma, kavram olarak herhangi bir din, ırk ya da kültürel özellikleri nedeniyle kentin farklı bir bölgesinde yoğunlaşan fertlerin yaşadıkları bölge olarak tanımlanmaktadır.

2.2.3. Ekonomik Bütünleşme

Ekonomik faaliyetler insanların yaşamlarını şekillendirdiği gibi yaşadıkları yerlerle bağ kurmalarında önemli bir etkidir. Nitekim ilk çağlardan beri insanlar hayatta kalma mücadelesi vermekte, yaşamlarını idame ettirebilmek için sürekli çalışmaktadır. Geçimsel faaliyetler toplumdaki statüleri için de belirleyicidir.

Uluslararası göçler sonrasında, göç alan ülkelerde göçmenlerin ekonomik faaliyetlere girişmeleri hem göçmenlerin toplumda tutunabilmeleri hem de göç ettikleri yerlerdeki işgücü ihtiyacını karşılayarak katkı sağlamaları açısından önemlidir.

Göçmenlerin ekonomik bütünleşme süreçleri, ülkelerin temel göç politikaları arasında yer almaktadır. Göçmenlerin ekonomik bütünleşmelerine ilişkin yapılan çalışmalar genel olarak göçlerin hedef ülkedeki makroekonomik etkileri, onların ekonomik performansları ve göç kararını etkileyen faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Bauer vd., 2004).

Hedef ülkenin ekonomik koşulları ve ülkedeki ekonomik politikalar da göçmenlerin istihdamlarında ve istihdamları için gerekli olan eğitim programlarına alınmalarında etkili olmaktadır. Bu durum göçmenlerin ekonomik entegrasyonunu doğrudan etkilemektedir (Hamberger, 2009: 16).

Ekonomik bütünleşme sürecinin sonunda göçmenler yasalara uygun yaşam sürdürdüklerinde, vergilerini ödediklerinde ve ekonomiye katkıda bulduklarında ekonomik olarak bütünleştikleri söylenebilir (Esser, 2000: 66). Göçmenlerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları ve buna bağlı olarak geleceklelerini planlamaları için çalışma hakkına sahip olmaları oldukça önemlidir. Göçmenlerin bu haklara erişimi için de hedef ülkenin dilini yeteri kadar bilmesi, yerel topluluk ile ilişkilerini bu doğrultuda güçlendirmesi, mesleki becerilerini de geliştirerek ekonomiye katkı sağlaması önemli aşamalar olarak görülmektedir (Ager ve Strang, 2008: 170). Sosyal yaşamın ekonomik faaliyetlerle şekillendiği düşünüldüğünde, bütünleşmenin sosyal ve ekonomik boyutlarının da birbiri ile sıkı ilişkisi olduğu söylenebilir.

2.2.4. Hukuki ve Siyasi Bütünleşme

Yasal-siyasi bütünleşme, göçmenlerin yaşadıkları ülkede yerel halkın haklarına sahiplilik düzeyine ilişkindir. Göçmenlerin yerel topluluk ve devlet nezdindeki konumunun yanında sahip oldukları haklar yasal ve siyasi olarak bütünleşme düzeyini ortaya koymaktadır.

Göçmenlerin çalışma yaşamı, mülk edinme, eğitim, serbest dolaşım, kalış süresine göre ikamet izinlerinin alınması ya da vatandaşlığa geçiş gibi hakları genel olarak bütünleşmenin hukuki boyutuna ilişkindir (Crisp, 2004: 1). Devletin göçmenlerle işbirliği yoluna girmesi ve bazı konularda katılımlarının sağlanması da siyasi bütünleşme yollarındandır (Martikainen, 2010: 266).

Göçmenlerin uyum süreçleri normalde bir hak, ödev ve değerler bütünüdür. Göçmenlerin, bazı hakları olduğu gibi bazı sorumlulukları da bulunmaktadır. Buradaki hak, ödev ve sorumluluk zorunlu benzeşme olmayıp uyum içinde bütünleşmedir. Göçmenlerin yaşadıkları toplumdaki siyasi katılımları ve buldukları ülkenin vatandaşı olarak o toplumun tam bireyi olmaları hukuki olarak bütünleştiklerini ve bu vatandaşlıktan doğan hukuki haklarını tam olarak kullanabileceklerini göstermektedir (European Union, 2004).

Bütünleşme sürecinde, göçmenlerin tüm hukuki haklarının güvence altına alınması beklenmektedir. Bu beklentinin karşılanması göçmenlerin uyumunu kolaylaştıracaktır. Bunun yanında sürecin tamamen hukuki çerçevede ilerlemesi, yasadışı göç ve insan ticareti gibi hukuki olmayan durumların engellenmesi ve göçmenlerin sahip oldukları haklara ilişkin bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Hukuki sürece ilişkin gerekli bilgilendirmeler rehber uzmanlar tarafından yapılması (Karasu, 2017: 638) önemlidir.

Ayrıca göçmenlerin göç ettikleri ülkenin temel değerlerini benimsemeleri beklenmektedir. Bu değerler hem onların hukuki hakları bakımından hem de uyum sürecini kolaylaştırması açısından önemlidir. Bu süreçte göçmenlerin hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine, demokrasinin ilkelerine saygı göstermeleri beklenmektedir (European Union, 2004).

3. GÖÇ VE BÜTÜNLEŞTİRME SÜRECİNDE BELEDİYELER

Eşitlik, özgürlük, temsil ve katılım gibi unsurlarla bir ülkenin demokratik gelişmesinde önemli rolü bulunan yerel yönetimler; yerel nitelikli sorunların tespiti ve çözümü noktasında halkın ihtiyaçlarını gidererek merkezi yönetimin yükünü hafifleten kurumlardır (Görmez, 1997: 50-51).

Yerel nitelikli sorunları en etkin şekilde çözebilen yerel yönetimler, göç süreçlerinde yaşanabilecek olumsuzlukları en etkin şekilde çözebilecek kurumlardır. Yerel yönetimlerin yerel topluluklar için sorumlulukları olduğu gibi göçmenlerin uyumuna ilişkin de bir dizi sorumlulukları bulunmaktadır (Daoudov, 2015: 8-9). Göç yönetim sürecinde oldukça önemli olan yerel yönetimlerin göç eden kitle ile ilk karşılaşan birimler olmaları nedeniyle önemli işlevleri vardır.

Göç yönetiminde birinci dereceden sorumluluk verilmemiş olsa da Avrupa Kentsel Şartı'nda yerel yönetimlere önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Buna göre göçmenlerin eğitimlerinden, sağlıklarından ve yaşadıkları bölgelerdeki kent planlamasından yerel yönetimler sorumludur. Ayrıca kentteki farklı kültürlerin adaptasyon sürecinde de yerel yönetimlere önemli sorumluluklar verilmektedir (Sezer ve Bayram, 2017: 1013).

Belediyelerin sosyal, kültürel ve ekonomik uyumsuzlukları engellemek için uyguladığı yerel politikaların bütünleşmeyi destekleyecek şekilde uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bunun sağlanması için yerel topluluk ve göçmenlerin iç içe olmaları sağlanmalı ve bütünleştirici çalışmalar yürütülmelidir (Çakırer Özservet, 2016: 115). Yerel uyum, barınma ya da sahip olunması gereken diğer sosyal haklar gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında, yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir (Erdoğan, 2017: 43).

Yerel yönetimler mevzuatında göç alanında doğrudan bir düzenleme olmasa da belediyeler, mültecilere yönelik hizmetleri, 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 13. ve 38. Maddeleri çerçevesinde yürütmektedir. Bu Kanunun 13. Maddesine göre herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin belediyenin karar alma hizmetlerine katılma hakkı bulunmaktadır. 38. Madde, bütçenin yoksul ve ihtiyaç sahipleri için ayrılan ödeneğinin kullanılmasına ilişkindir. Nitekim Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların çoğunun aldıkları yardımlarla yaşamlarını sürdürdükleri bilinmektedir.

TBMM Göç ve Uyum Raporu (2018: 263), Türkiye'de yerel yönetimlerin ana hizmet birimleri olan belediyelerin büyük bir kısmının Suriyeli sığınmacılara gıda, giyim başta olmak üzere yardımlar yaptığını, yardım kampanyaları organize ettiğini, sosyal etkinlikler düzenlediğini ve projeler yürüttüğünü ortaya koymaktadır.

Türkiye'de yabancılara ilişkin en kapsamlı çalışma olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda yerel yönetimlere ilişkin detaylı bilgilere yer verilmediği fakat bu Kanunun 96. Maddesinde yerel yönetimleri kapsayacak bazı düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Kanun'un 96. Maddesinde yer alan "*Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilirler*" hükmü ile yerel yönetimlerin göç konusundaki faaliyetlere katılımlarının olabileceği ifade edilmekte ama bu konuda yerel yönetimlere net bir görev ve sorumluluk verilmemektedir. Nitekim UNDP'nin (2018: 3) bir raporu yerel yönetimlerin göçlerle ilgili görev ve yetkilerine ilişkin mevzuattaki belirsizliklere dikkat çekmektedir.

Mevzuatta açık hükümler bulunmaması nedeniyle belediyelerin bütçesinden göç yönetimi için harcama gerektiren durumlarda, göçmenlere yapılacak olan harcamaların Sayıştay denetimlerinde usulsüzlük olarak görülme endişesi, birtakım sorunlara yol açmaktadır (Erdoğan, 2017: 41). Marmara Belediyeler Birliği'nin Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü Raporu'nda belediyelerin göçmenler konusundaki yetkilerinin belirsizliği, bu konudaki finansman eksikliğine, idari kapasitelerine ve dil sorunlarına dikkat çekilmiştir (MBB, 2015: 7).

Bazı belediyelerin yasal boşluklara rağmen inisiyatiflerle göç yönetimi sürecindeki zorlukları aşmaya çalıştığı, hatta belediye bünyesinde göç birimleri kurarak göç yönetiminde önemli işlere imza attıkları görülebilmektedir. Yoğun göç alan kentlerde, birçok belediye göç yönetiminde kurumsallaşmaya başlamıştır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde 2016 yılında kurulan Göç Yönetimi Şube Müdürlüğü, Türkiye’de ilk kez bir belediye bünyesinde göç yönetimine ilişkin kurulan birimdir. Ayrıca 2021 yılında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Göç Daire Başkanlığının kurulmasıyla Türkiye’de bir belediyede daire başkanlığı düzeyinde göç yönetimi süreci idare edilmeye başlanmıştır. Bu belediyeler dışında bazı belediyeler, daha farklı daire başkanlıkları ya da müdürlükler bünyesinde kentteki göç işlerini yürütmek üzere görevlendirmeler yapmıştır. Bu kurumsallaşmayla birlikte Suriyelilerin uyum ve bütünleşmeleri için önemli çalışmaların çoğu belediyeler bünyesinde kurulan birimlerce yapılmaya başlanmıştır. Bu belediyeler dışında da Türkiye’nin farklı belediyelerinde Suriyeli sığınmacılar için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

İstanbul’da en fazla Suriyeli sığınmacının yaşadığı Şişli Belediyesi 2015 yılında “Göç Yardım Masası ve Merkezi” kurmuş ve bu birim bünyesinde sosyologlar ve psikologlar görevlendirilmiştir. Eyüp Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü’nün Suriyeli ailelere gıda, ev eşyası ve yılda iki kez doğalgaz faturası desteği vardır. Zeytinburnu Belediyesi Suriyelilere yönelik kurslar açmış, STK’lar tarafından verilen Türkçe kursları, Şişli Belediyesi koordinesinde ve destekleriyle sürdürülmüştür (Woods ve Kayalı, 2017: 14).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yürütülen “Suriyeli Kardeşlerimiz İçin El Ele” kampanyası ile Suriyeli sığınmacılar için 4 tır kıyafet, ayakkabı ve çocuk ihtiyaçlarını giderecek malzeme toplanmıştır. Toplanan malzemeler Gaziantep ve Kahramanmaraş’taki barınma merkezlerine gönderilmiştir (Başakşehir Belediyesi, 2017).

2018 yılında Adana Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan Adana Göç, Uyum ve Dayanışma Merkezinin finansmanı 2 yıl süreli olarak IOM tarafından karşılanmıştır (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2022). Adana Büyükşehir Belediyesi’nin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planına göre, Suriyeli sığınmacıların yaklaşık olarak %43,77’sinin okuma yazma bilmediği, bunun için de “Mavi Ev Göçle Gelen Kadınların Sosyal Uyum Sorunlarının Azaltılması” isimli projesi Adana Büyükşehir Belediyesi tarafından sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülmüştür (Şahin ve Söylemez, 2017: 968).

Adana’nın Seyhan Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi bünyesinde uluslararası finansal kaynaklarla projeler yürütülmekte, Türkçe dil eğitimi, aile planlaması ve toplumsal cinsiyet eşitliği konulu eğitimler, mesleki eğitim ve hobi kursları ile erkeklere yönelik meslek kursları düzenlenmektedir. “Seyhan’daki Sığınmacıların Durum Tespiti” ve “İlçe Veri Sistemi Oluşturulması” projesi Seyhan Belediyesinin önemli projelerindedir (Seyhan Belediyesi, 2022). Belediyelerin yardımları ve yardım kampanyalarının yanında, bazı belediyelerin bu süreci kent konseyleri aracılığıyla yürütmeye çalıştıkları bilinmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 76. maddesinde kent konseyinin işlevi, “*Kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır*” şeklinde ifade edilmektedir. Belediye Kanunu’nun bu maddesi ile, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanların da kent konseyleri sayesinde yönetim süreçlerine katılımları mümkündür (Erdoğan, 2017: 42). Bu durum Türkiye’deki göçmenlerin yönetsel süreçlere katılımlarını kolaylaştıracağı için bütünleşmelerini de kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla göçmenlerin bütünleşmelerinde kent konseylerinin önemli rolünün olacağı düşünülmektedir.

Adana Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi bünyesinde kurulan Göç ve Mülteci Meclisi’yle (Adana Kent Konseyi, 2022) Suriyelilerin uyumu ve karar mekanizmalarına katılımları amaçlanmıştır. Türkiye’de yabancı ülke vatandaşlarının yoğun olarak yaşadıkları Alanya bölgesinde kent konseylerinin içinde kurulan “Yabancılar Meclisi”nin yanında Bursa Kent Konseyi “Yabancılar Çalışma Grubu” ve Antalya’da Konyaaltı Belediyesi Kent Konseyi bünyesinde “Yabancılar Meclisi” (Daoudov, 2015: 50) kent konseyleri bünyesinde yabancıların katılımlarının sağlanması suretiyle bütünleşmelerine yönelik önemli çalışmalardır.

4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE BULGULARI

Bu çalışmada örneklem grubunu oluşturan iller, Türkiye’de Suriyeli sığınmacı nüfusun en yoğun yaşadıkları yerlerdir. Göç İdaresi Başkanlığı’nın 19 Ocak 2023 tarihinde paylaştığı verilere göre Gaziantep’te 459.751, Şanlıurfa’da 369.145, Hatay’da 354.549, Mersin’de 237.227, Kilis’te 87.408,

Mardin’de 85.575 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Bu kapsamda araştırma yapmak amacıyla 5 büyükşehir belediyesi, 1 il belediyesi (Kilis) ve 64 ilçe belediyesi olmak üzere toplam 70 belediye ile yüz yüze mülakat yapmak için iletişime geçilmiştir.

Araştırmada iletişim kurulan 5 büyükşehir belediyesi, 1 il belediyesi ve 19 ilçe belediyesinin Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmaları olduğu, 45 ilçe belediyesinin ise bu konuda çalışma yapmadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle araştırma, Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları olduğu belirlenen 5 büyükşehir belediyesi, 1 il belediyesi ve 19 ilçe belediyesi olmak üzere toplam 25 belediye ile sürdürülmüştür. Bu aşamadan sonra Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları bulunan belediyelerde konuyla ilgili personelle görüşmeler yapılmıştır.

4.1. Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Mekânsal Bütünleştirmeye Yönelik Faaliyetleri

Araştırma kapsamındaki belediyelerin %8’inin Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmaları olduğu fakat sığınmacıların toplumla bütünleştirmeye yönelik çalışmaları olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sığınmacıların bütünleşmeleri için çalışmaları olmadığını belirten bir katılımcının, *“böyle bir çalışmamız yok çünkü onlar bütünleşmek istemiyor...”* (K11, 2022) sözleri, sığınmacıların yerleşik halkla etkileşimde bulunmadıkları ve bu nedenle bütünleşmelerinin zor olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Araştırma kapsamındaki belediyelerin %92’sinde Suriyeli sığınmacıların bütünleştirilmelerine yönelik çalışmalarının varlığı söz konusudur.

Bu belediyelerin %44’ü bütünleştirmeye yönelik eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu eğitim faaliyetlerinin büyük bir kısmı belediyeler bünyesinde açılan kurslar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Açılan bu kursların tamamına yakını Türkçe okuma-yazma kurslarıdır.

Kente göç eden bireyin kentlilik bilincinin, dolayısıyla kentlileşme sürecinin de başladığı kabul edilmektedir. Bu süreçte kente göç etmiş olan bireyin kendilerini kente ait hissetmeleri, kentsel yaşam kültürünü oluşturmaları için sosyal ve kültürel olarak eğitilmeleri ve bunun sonucunda kent kültürünü edinmeleri gerekmektedir (Bırol, 2007: 48). Bu noktada Suriyeli sığınmacıların kent kültürüne ilişkin gerekli eğitim çalışmalarına yönelen, bu kitleye kentlilik bilinci aşılayarak sosyal sorunları aşacaklarını düşünen belediyeler vardır.

Sığınmacıların yerel dili konuşmaları, sosyal, kültürel aktivitelere katılmaları sosyal uyum derecelerini göstermektedir. Bu süreçte karşılaşılan güçlük düzeyi aynı zamanda uyum düzeyidir (Berry, 2005: 697). Sığınmacıların temel gereksinimlerine yönelik hizmet üretebilecek ve uyumlarını kolaylaştırabilecek en önemli kurumlar belediyelerdir (Woods ve Kayalı, 2017: 6). Bu çalışmada belediyelerin %40’ının sosyal uyum projeleriyle Suriyeli sığınmacıları yerel halkla bütünleştirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Göçlerin iyi yönetilebilmesi ve sosyal uyumun artırılması için göçmenlerin içine girdikleri toplumun örf ve adetlerine, gelenek ve göreneklerine göre hareket etmeleri beklenmektedir (Murphy-Lejeune, 2001: 206). Oysa bu süreç yalnızca göçmenlerle gerçekleşecek bir süreç değildir. Bu süreç tek taraflı olmadan, göçmenlerin ve yerel toplulukların sürece dahil edilmeleriyle gerçekleşebilecektir. Göçmenler, yerel halk tarafından ayrımcılığa uğradığı ölçüde sosyal uyum azalacaktır (Canatan, 2013: 318; Berry, 1997: 22). Süleymanov (2016: 47)’un, 200 Suriyeli sığınmacı üzerinde yapmış olduğu araştırma; sığınmacıların yerel halkla iletişim kuramadıkları ve komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle Suriyeli sığınmacılarla yerel halkın iletişim kurabilmeleri ve bazı etkinliklere birlikte katılmaları sosyal uyum sürecinin hızlanmasına katkı sağlayacaktır. Çalışma kapsamındaki belediyelerin %12’si Suriyeli sığınmacılarla yerel halkı kaynaştırmak için geziler düzenlediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya konu belediyelerin %24’ünün sığınmacıların bütünleştirilmesine yönelik çalışmaları sosyal yardımlarla, %8’inin ise sığınmacıları farklı programlar kapsamında istihdam etmek yoluyla gerçekleştirilmeye çalıştıkları görülmüştür.

Bu çalışmada belediyelerin %8’inin sivil toplum örgütleriyle ortak çalışmalar yaparak, %8’inin belediyenin kültür evlerindeki etkinliklerle ve %4’ünün ise gettolaşmayı önlemek için planlamalar yaparak bütünleşme sürecini yürüttükleri bulgularına ulaşılmıştır.

Sığınmacılarla ilgili çalışmaları olan belediyelerin, sundukları hizmetlere ilişkin bilgilendirici çalışmalarının olmasının, sığınmacıların kentle bütünleşme sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bu konudaki çalışmalar Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 2016 yılında IOM (International Organization for Migration)’un desteği ile “Ensar Toplum Merkezi” kurulduktan sonra başlamıştır.

Araştırmada görüşülen belediyelerin %56'sının sığınmacılara yönelik belediye hizmetlerine ilişkin bilgilendirici çalışmaları olmadığı görülmüştür. *“Sadece Suriyelilere yönelik bilgilendirici hizmetlerimiz yok. Midyat'ta çok dilli bir şehir olduğu için buna dair bir hizmet sunmuyoruz.”* (K12, 2022) açıklaması, Midyat'ta bu hizmetin olmamasının nedenini yerel halkın Arapça bilmesine bağlamaktadır. Öte yandan bu çalışma kapsamında görüşmelerin yapıldığı belediyelerin %44'ü sığınmacılara yönelik belediye hizmetleri konusunda bilgilendirici faaliyetlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Bu konudaki, *“Tüm kurum ve tesislerimize gelen ve bunlardan yararlanmak isteyen Suriyeliler için her türlü yönlendirme ve bilgilendirici çalışmalar ilgili görevlilerimiz tarafından yapılmaktadır. Hizmet almak istedikleri birimlerde gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır.”* (K2, 2022) açıklaması, belediyenin hizmet almaya gelen sığınmacılara yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu şekilde bilgilendirme yapan belediyelerin oranı %24'tür.

Sığınmacılara yönelik bilgilendirici çalışmalarının olduğunu ifade eden belediyelerin %8'i ise bu çalışmalarını kent rehberi hazırlayarak yaptıklarını belirtmiştir. *“.....ASAM'la birlikte Suriyeliler için Mardin'e ait tüm bilgileri içeren bir kent rehberi yaptık. Hazırladığımız kent rehberi kare kodlu yazılı ve görsel materyallerden oluşmakta hem Türkçe hem de Arapça dillerinden ayrı ayrı hazırladık”* (K11, 2022).

Suriyelilere yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %12'si bu çalışmalarını, çeşitli kurslar yoluyla yürüttüklerini belirtmiştir. *“Kentimize ait tüm bilgilendirme çalışmalarını verdiğimiz seminerlerle yaptık...”* (K5, 2022) ifadesi de verilen seminerlerin, sığınmacıların geldikleri kent ve kentin kurallarına ilişkin bilgilendirilmesinde önemli çabalar olarak görülmektedir.

Sığınmacılara yönelik bilgilendirici çalışmaları olduğunu ifade eden belediyelerin %4'ü eğitimlerini toplum merkezleriyle yürütmüştür. *“Bu konuda 5 toplum merkezimizde bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri vermekteyiz. Görsel materyaller ile, sosyal medya ile de bu yönde çalışmalarımız bulunmaktadır.”* (K15, 2022).

Belediyelerin %4'ü ise teknolojik araçlarla bilgilendirme yaptıklarını ifade etmiştir.

“Alman Uluslararası İş Birliği Ajansı (GIZ) iş birliğiyle yürütülen QUDRA-2 programı kapsamında, Mersin Büyükşehir Belediyesi “Mahalle Bizim” isminde Arapça ve Türkçe dil seçenekleri olan bir uygulama geliştirmiştir. Ve bu uygulamanın Suriyeliler arasında yaygınlaştırılması sürecinde Suriyelilerin belediye hizmetlerine erişimlerini kolaylaştıracak bilgilendirme oturumları düzenlenmiştir. Suriyeliler aynı uygulama üzerinden kendi yaşam alanlarıyla ilgili taleplerini doğrudan Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne ulaştırabilmektedirler. Yönetmelik süreçlere katılımı ilgili bilgilendirmeler şimdiye kadar yapılmamıştır...” (K13, 2022).

4.2.Belediyelerin Suriyeli Sığınmacıları Ekonomik Bütünleştirme Faaliyetleri

Bütünleşme sürecinin üç önemli ayağından biri olan ekonomik süreç, bütünleşmenin diğer boyutlarıyla iç içedir (Fielden, 2008: 3-4). Ekonomik faaliyetler insanların yaşamlarını şekillendirdiği gibi bireylerin göç etmelerinin de en önemli nedenlerindedir. Bu nedenle ekonomik bütünleşme, sığınmacı kitlenin marjinal hale gelmemeleri ve daha sağlıklı bütünleşmeleri için gereklidir. Zira bir kentte çalışarak gelir elde eden ve bu şekilde yaşamlarını sürdüren bireylerde kente aidiyet duygusu oluşabilmektedir. Bu nedenle ekonomik bütünleşme, bütünleşmenin diğer boyutlarını da doğrudan etkilemektedir. Öte yandan Bucerius ve Tonry (2014), ekonomik olarak dezavantajlı göçmenlerin suça karışma ihtimalinin arttığı bulgularına ulaşmışlardır. Bu nedenle göçmen kitlenin kentin huzur ve güvenliğini bozmamaları için de istihdamları yoluyla kentle ekonomik bütünleşmeleri önem taşımaktadır.

İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Mersin'de bazı belediyeler sığınmacıların istihdamına yönelik bazı projelerle öne çıkmaktadırlar. Bu istihdam projeleriyle sığınmacıların yerel halkla etkileşime girmeleri ve kaynaşmaları da amaçlanmaktadır (Çoban,2018: 211). Hem yerel topluluğa hem de göçmenlere mesleki eğitim verilmesi önemlidir. Ayrıca göçmenler için dil ve iş becerilerini geliştirecek eğitimlerin sağlanması ekonomik bütünleşmede de etkilidir (Ager ve Strang, 2008: 171),

Sığınmacıların ekonomik olarak bütünleştirilmesinde, istihdamlarının sağlanabilmesi önemlidir. Araştırma kapsamındaki belediyelerin %68'inin sığınmacıların istihdamına yönelik çalışmalar yürüttüğü, %32'sinin bu konuda çalışmalarının olmadığı tespit edilmiştir. Sığınmacıların istihdamı için çalışmaları olan belediyelerin % 36'sıbu çalışmalarını projelerle yürütmektedir. Bu kapsamda, *“Yeşil Tarım Projesi, Nakit Destekli İstihdam Projesi, Yerinde Eğitim İstihdam Projesi, Hassas Gruplara Yönelik İstihdam Projesi,*

Göçmen Sağlık Merkezlerimizde istihdam sağlanmıştır.” (K15, 2022). Ayrıca...Belediyemize ait yeşil alanlarda ve aşevinde istihdama yönelik projeler yürütülmektedir.” (K2, 2022).

(“...proje yaparak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Mesela bir proje ile 10’u Suriyeli, 10 kişi de kendi vatandaşımız olacak şekilde 20 kişiyi geçici istihdam ediyoruz.” (K8, 2022) ve “UNICEF’le ortak bir çalışmamız oldu. Kendilerine başvuran Suriyelileri, teknik personel olarak kurumlara dağıtıyorlar. Maaş ve sigortaları onlar karşılıyorlar. Çalıştırılanların tamamı sosyal uyum için teknik işlerde çalıştırılacak” (K6, 2022) açıklamaları, sığınmacıların istihdamlarının nasıl yapıldığını ortaya koymaktadır.

“Özellikle kurduğumuz kadın kooperatifimiz bünyesinde meslek edindirme kursları verdik ve halen de veriyoruz” (K4, 2022) açıklaması, bu kursların sığınmacılara katkı sağlaması yanında, bünyelerinde faaliyet yürüten kadın kooperatiflerinin de bu süreçte aktif rol aldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca unutulmuş mesleklerin canlandırılması ve Suriyeli sığınmacıların bu konuda iş ve meslek edinmeleri için kurslar açılmıştır (K11, 2022). Bazı belediyelerin ise meslek edindirme kurslarını diğer kamu kurumlarıyla ortak yürütmüştür. Örneğin (K3, 2022), Suriyelilere, Halk Eğitim Müdürlüğü ile ortak meslek edindirme kursu açılmıştır. Bu konudaki kurslardan bazıları ise şu şekildedir (K2, 2022):

“Belediyemiz tesislerinde Suriyelilere yönelik dil kursları, geleneksel el sanatları kursu, bilgisayar kursu ve sedef kursu gibi kurslar verilmektedir. Özellikle el işleri kursları sonrası el işlerinde yapılan çalışmaların satışının da yapıldığı ve bunun da Suriyeli kadınlar için bir gelir getirici iş haline geldiğini söyleyebiliriz”

Artan nüfusla birlikte kentsel yaşam kalitesinin düşmemesi için belediyelerin, daha fazla altyapı yatırımları yapmaları gerekmektedir. Bu nedenle yoğun göçlerden sonra belediyelerin mali yükü daha artmaktadır. Belediyelerin sınırlı bütçeleriyle bir yandan kentsel hizmetler sunmaya çalışmaları, bir yandan da göçmenlere yönelik çalışmalar için harcamalar yapmaları hizmet kalitesinde düşüşler meydana getirebilir. Bu durum, göçlerin belediyelere ek yükler getireceğini göstermektedir. Türkiye’de göç mevzuatına ilişkin 2013 yılında yapılan en kapsamlı çalışma olan YUKK’un 96. ve 104. maddelerinde, belediyelerin sundukları hizmetleri mali imkânlarına göre sunabilecekleri ve bunun için de diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapmaları hususunda yetkili oldukları ifade edilmektedir. Bu nedenle ekonomik bütünleşme için önemli görülen sosyal yardımların tüm belediyelerce sağlanamayacağı bilinmektedir.

“Yalnızca gıda kolisi verdiğimiz zamanlar oluyor. Bunu kendi vatandaşlarımıza da veriyoruz” (K16, 2022) açıklaması, yardımlardan kentte yaşayan alt gelir grubundaki herkesin yararlanmakta olduğunu göstermektedir.

Sığınmacılara yönelik ekonomik destek sunamayan belediyeler, bu durumun önemli bir nedeni olarak mali kaynakların yetersizliğini göstermişlerdir (K9, 2022). Ayrıca sığınmacılara yönelik hizmetlerin mevzuatta net olmaması nedeniyle de mali destek sunulmadığı ifade edilmiştir (K13, 2022).

Bütçelerinin sınırlı olması ve sığınmacılar için harcamak üzere yeteri kadar ödenek ayrılmaması, belediyelerin farklı arayışlara sürüklenmektedir. Araştırmada görüşülen belediyelerin %48’i Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalarında, ihtiyaç duydukları finansman kaynaklarını, yapmış oldukları projelerle temin etmişlerdir.

“Belediyemiz uluslararası fon ve hibelerden mümkün olduğunca yararlanmaya çalışmaktadır. Birçok uluslararası kuruluştan gelen hibeler sayesinde göçmenlere yönelik yürütülen çalışmaların finansmanı karşılanmaktadır. Genel bütçeden belediyeler ayrılan ödenekler yalnızca o yerleşim yerindeki T.C. vatandaşları gözetilerek dağıtılmaktadır. Fakat yoğun göç alan belediyeler, ev sahibi topluluğa ve göçmen topluluğa eşit olarak hizmet sunmaktadır, bu durum belediyelerin bütçe hesaplamalarında sorun yaratmaktadır.” (K13, 2022).

Mali kaynakların önemli bir kısmı uluslararası projelerden gelen fonlarla sağlanmaktadır. Bunun yanında belediyelerin Suriyeli sığınmacılar için kurumsal olarak başlattıkları projeler de vardır. Araştırma kapsamında görüşülen belediyelerin %80’i sığınmacılarla ilgili ulusal ve uluslararası projelerde yer alırken %20’sinin bu konuda proje yapmadıkları görülmektedir.

“Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Japonya Büyükelçiliği ile hibe projeleri yürütülmektedir. Japonlarla yürüttüğümüz “Mobil sağlık aracı projesi” bulunmakta, IOM ile yaptığımız entegrasyon ve uyum projemiz oldu.” (K14, 2022).

Araştırma kapsamındaki belediyelerin %28’inin, Suriyelilere yönelik yürütülen çalışmaların finansman kaynakları bağış ve hibelerden oluşmaktadır. *“Belediyemizin mevcut olan bütçesinden ve STK’lar ile yaptığımız çalışmalardan gelen hibelerle finans sağlanmaktadır.” (K7, 2022) açıklaması, mali kaynaklarda*

bağışların yanında sivil toplum kuruluşlarının katkılarının olduğunu ortaya koymaktadır. Yine bu konuda; “Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Japonya Büyükelçiliği ile hibe projeleri yürütülmekte...” (K14, 2022) olduğu belirtmiştir.

Belediye Kanunu’nun 15, 17, 38, 59 ve 60.Maddeleri’nde belediyelerin bağışlar alabileceğine ilişkin hükümler vardır. Belediyelerin bağış alabilecek olmaları, göç sürecini yönetmek için bütçelerinden önemli harcama yapmadan bu süreci idare etmelerine olanak sağlamaktadır.

4.3. Belediyelerin Sığınmacılara Yönelik Sosyal ve Kültürel Bütünleştirme Faaliyetleri

Ekonomik durum kadar gelenekler, dini inanış ve kültürel özellikler de insanların sosyal ve kültürel bütünleşmelerinde etkilidir (IOM, 2020: 3). Bu özelliklerin dikkate alınması, göçmen ve yerleşik halk arasındaki etkileşimin tesis edilmesinde önemlidir.

Araştırma kapsamın belediyelerin %64’ünde Suriyeli sığınmacıların kentle Sosyo-kültürel bütünleştirilmesi için çalışmaları olduğunu, %36’sında ise böyle çalışmanın olmadığı görülmektedir. Görüşülen belediyelerin %24’ü, sığınmacıların sosyal ve kültürel bütünleşmeleri için eğitim çalışmaları yürütmektedir. Bu amaçla verilen eğitimlerin büyük bir kısmı kurslar aracılığıyla verilmektedir. Belediyelerin bu süreçteki katkıları şu şekilde ifade edilmiştir: “Yalnızca dil kursu açabildik. Bunun dışında bu konuda faaliyetimiz olmadı. Bu kurslara da katılım düzeyi oldukça yüksekti. Bu kursa katılmayan Suriyelilerin önemli bir kısmı da gündelik hayatta Türkçe öğrenmiş kişilerdir.” (K3, 2022). “Suriyelilerin sosyal uyumu için ASAM’la proje yaptık. Suriyelilere bu kapsamda seminerler verildi. Bizde bu etkinlikler için biz de belediye olarak yer temin ettik.” (K16, 2022), açıklamaları da bazı belediyelerin bu çalışmalara dolaylı yoldan dahil olduklarını ortaya koymaktadır.

Suriyeli sığınmacıların kentle sosyal ve kültürel olarak bütünleşmelerini sağlamaya çalışan belediyelerin %24’ünün sosyal uyum projeleri ile bu amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Belediyelerin sosyal ve kültürel bütünleşme için yapmış olduğu çalışmalar (K13, 2022): “Belediyemiz sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamak için Mersin’de bulunan göçmenlerin uyumuna, istihdamına yönelik projeler hazırlamakta...” ifadeleriyle özetlenmektedir. Sığınmacıların sosyo-kültürel bütünleşmeleri için “Psikososyal aktiviteler, spor aktiviteleri, kurslar, sokak çocukları ile ilgili projeler”in (K10, 2022) de gerçekleştirildiği görülmektedir. Öte yandan görüşülen belediyelerin %12’si sığınmacılarla yerel halk arasındaki kaynaştırma faaliyetlerinde şehir dışına yönelik olarak düzenlenen gezileri tercih etmektedir.

Görüşülen belediyelerin %8’i ramazan aylarında kurdukları iftar çadırlarıyla Suriyeli sığınmacıları sosyo-kültürel bütünleştirmeye yönelik çalışmalara destek vermektedir. Ayrıca belediyelerin %12’si de sinema gösterileri ile bu sürece katkı sağlamaya çalışmaktadır. Çalışmada görüşülen belediyelerin %12’si sportif faaliyetlerle, %8’i müzik aktiviteleriyle, %4’ü çeşitli atölyelerle, %4’ü psiko-sosyal etkinliklerle, %4’ü sosyal yardımlarla, %4’ü de piknik organizasyonlarıyla sığınmacılar ve yerel halkın kaynaştırılmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Sığınmacıların yerel toplulukla bütünleşmelerinde boş zaman faaliyetlerinin de katkısı olabileceği, yapılan faaliyetler sayesinde yerel toplulukla etkileşimlerinin artacağı, bu sürecin sağlıklı yürütülmesiyle bütünleşmenin sosyo-kültürel olarak sağlanmasında önemli bir mesafenin alınabileceği düşünülmektedir. Nitekim araştırma kapsamında görüşülen belediyelerin %40’nın Suriyeli sığınmacıların boş zaman etkinliklerine yönelik katkılar sağladıkları bulgularına ulaşılmıştır. Bu konuda çalışmalar yaptıklarını dile getiren (K8, 2022), bu çalışmaları; “IOM ile protokolüne göre etkinlikler..” yaptıklarını belirtmiştir.

Bir kente göç eden kitlenin zamanla kentin sorunlarına çözüm üreten çalışmalarda yer almaları, kente bütünleştikleri ya da bu sürece başladıkları şeklinde yorumlanabilir. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları kentteki sorunlara yaklaşımları ya da kentteki sorunların çözüm sürecine katılmaları da önemli görülmektedir. Bu kapsamda araştırmada belediyelerin kentteki sorunların çözümü için Suriyeli sığınmacıların katılımına öncelik veren faaliyetleri önemli görülen bir konudur.

Yerel topluluğun yanında göçmenlerin de sosyal dayanışma süreçlerine katılmaları ortak bir kimliğin inşa edilerek aidiyet duygusu gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bütünleşmenin sosyo-kültürel düzeyde gerçekleşmesinde göçmenlerin yerel toplulukla yeni ilişkiler kurmasında sosyal ağlar önemlidir. Göçmenlerin topluma katılmaları buldukları ülkedeki kurumları, dili ve kültürü içselleştirmesi ile mümkündür (Bosswick ve Heckman, 2006: 10). Çünkü bu kursların çoğunu dil eğitimi ve okuma-yazma kursu oldukları görülmektedir. Dil, okuma-yazma kurslarının yanında farklı alanlarda verilen eğitimlere katılan Suriyeli sığınmacılar yerel halkın öğrenme ortamının yanında sosyal ilişkiler kurmakta ve yerli-göçmen halk arasında kaynaşma sağlanmaktadır.

Aslan ve Güngör de (2019) çalışmalarında dilin eğitim, sağlık ve diğer sosyal faaliyetlerdeki önemini anlatan çalışmaları bu doğrultudadır. Çalışma sahasında da belediyelerin sosyo-kültürel bütünleşme sürecinde eğitimi araç olarak kullandıkları ve bu süreci daha çok dil kurslarıyla destekledikleri görülmektedir. Çalışma kapsamındaki belediyelerin %64'ü Suriyeli sığınmacılar için Türkçe kurslar açmıştır. “Çeşitli Dil kursları (Türkçe, Arapça, İngilizce) ve Türkçe okuma yazma kurslarının açılması” sağlanmıştır (K1, 2022). Yine; “...belediyemiz dil kursları gibi aktiviteler yapılmaktadır. Sosyal uyum programı çerçevesinde belediyemiz bünyesinde zaman zaman da iş birliği yapmış olduğumuz kuruluşlar ile faaliyetlerimiz yürütülmektedir.” (K15, 2022) açıklaması, bu kursların amaçlanan sosyal uyumun tesisi açısından önemini ortaya koymaktadır.

Belediyelerin %36'sının hiç dil kursu açmadığı ve dil kursu açmayı da düşünmedikleri görülmüştür. Sığınmacılar için hiç dil kursu açmayan belediyeler de vardır. Bunun nedeni ise; “Burada tüm diller konuşulduğu için dil kursu ihtiyacı duymadık. Çok dilli bir kent burası.” olarak dile getirilmiştir (K12, 2022). Midyat'ın çok dilli bir kent olması nedeniyle burada Türkçe dil kursuna talep olmamıştır. Suriyeli sığınmacılar da konuştukları dilleri bilen geniş bir kitle ile karşılaştıkları için Türkçeyi öğrenmek için belediyeden Türkçe dil kursu talebinde bulunmamışlardır.

4.4. Belediyelerin Sığınmacıları Hukuki ve Siyasi Bütünleştirme Faaliyetleri

Göçmenlerle yerel topluluğun tam olarak bütünleşmesi için bütünleşmenin ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarının yanında hukuki ve siyasi boyutunun da sağlanması gerekmektedir. Hukuki ve siyasi bütünleşme, göçmenlerle yerel topluluğun aynı yasal haklara sahip olmaları (Fielden, 2008: 3), şeklinde ifade edilebilir. Yasal ve siyasi boyutta bütünleşme, göçmenlerin yasal olarak kendilerini yerel toplulukla eşit görmeleri ve güvende hissetmeleriyle mümkündür.

Bu çalışma kapsamında görüşülen belediyelerin %84'ünün sundukları hizmetlerde Suriyeliyle yerel halkın aynı düzeyde yararlandıkları görülmektedir. Konuya yönelik “...İhtiyaç ve talepler bireylere göre farklılık göstermektedir. Yerli halkımızı temsilen sosyal yardım müdürlüğümüz, göçmen bireylerimizi temsilen de göç şube müdürlüğümüz Suriyeliyle vatandaşlarımıza eşit hizmet vermektedir.” (K15, 2022) açıklaması, yardım talep eden bireylerin uyruklarına bakılmadan tüm hizmetlerin verildiğini göstermektedir.

Araştırmaya konu belediyelerin %8'inin bazı hizmetleri yalnızca Suriyeli sığınmacılara, bazı hizmetleri ise sadece Türk vatandaşlarına sundukları görülmektedir. Bu durum, “bazı hizmetlerimizi yalnızca kendi vatandaşlarımız talep etmekte, bazı hizmetlerimizi de yalnızca Suriyelilere vermekteyiz.” (K13, 2022) şeklinde dile getirilmektedir.

Buna ek olarak belediyelerin, yönetim süreçlerine sığınmacıların katılımlarını sağlaması da bütünleşmenin hukuki-siyasi boyutu açısından önemli bir aşama olarak kabul edilebilir. Toplumda bireyler arasında hiçbir ayırım yapılmadan, tüm bireylerin eşit siyasal değere sahip olmaları, herkese eşit davranılması ve siyasal karar alma süreçlerine toplumun tüm kesimlerinin eşit bir şekilde katılım gösterebilmeleri demokrasinin temel unsurudur (Pustu, 2005: 122-123). Yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine belde halkının katılımının yanında göçmenlerin de eşit bir şekilde dahil edilmeleri, yerel demokrasi açısından olduğu gibi siyasi ve hukuki bütünleşme açısından da önem arz etmektedir. Bu bakımdan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesi de göçmenlerin yerel yönetimlere katılımlarını kolaylaştıran hükümler içermektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesi'nde yer alan hüküm gereği uyuşuna bakılmaksızın herkesin yaşadığı yerin hemşerisi olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de en yoğun yaşadıkları kentlerin belediyelerinde yönetsel süreçlere katılımlarına ilişkin bulgular da önemli görülmektedir.

Araştırmada görüşülen belediyelerin %84'ünde Suriyeli sığınmacıların, kent yönetimlerine katılımlarını sağlayacak çalışmalarının olmadığı görülmektedir. Konuya ilişkin olarak “...zaten buna ihtiyaç da duymuyorlar. Genelde bir sorunları olduğunda bize gelmeden önce Göç İdaresi İl Müdürlüğü'ne gidiyorlar. Bu yüzden kent yönetim süreçlerinde de bize çok gelmeyi düşünmüyorlar.” (K8, 2022) ve “Böyle bir talepleri de olmadı.”(K12, 2022) şeklindeki açıklamalar, sığınmacıların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılma isteklerinin olmadıklarını göstermektedir. Görüşülen belediyelerin %16'sında sığınmacıların kent yönetimine katılımlarını sağlamak için çalışmalar mevcuttur. Konuya yönelik olarak, “Burada Suriyeliyle ilgili faaliyetler yürüten dernekler oluyor. Bu süreçte bu dernekler belediyeyi etkileyebiliyor.” (K10, 2022) ve “Halk günlerine katılan Suriyeliler oluyor. Bu şekilde gelip

derdini anlatan. Yönetimi yönlendirenler oluyor.” (K17, 2022) ifadeleri Suriyelilerin, karar alma süreçlerine aktif katılım taleplerine belediyelerin de olumlu baktıklarını göstermektedir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Resmi rakamlara göre Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacı sayısı 2015 yılında 3.7 milyonu aşmıştır. Bu insan hareketliliği 2000’li yılların başına kadar Türkiye’ye gelen en büyük kitlesel göç olmasının yanında, Türkiye’nin göç politikaları üzerinde de etkili olmuştur.

Sığınmacıların Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması ve sayılarının artışı bazı kentlerde önemli rahatsızlıkları beraberinde getirmiştir. Ayrıca bu kadar büyük bir sığınmacı kitlenin gelecek zaman diliminde önemli sorunlara neden olabileceği gerçeği, Suriyeli sığınmacıların bütünleşmeleri konusunun gerekliliğini ortaya koymuştur. Zira kentte yaşayan toplulukların yerel halkla bütünleşememeleri, gettolaşmanın yanında topluluklar arasında huzursuzluk ve çatışmaları ortaya çıkarabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu nedenlerle 2015 yılından sonra Suriyeli sığınmacıların bütünleştirilmelerine yönelik çalışmalara ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılara yönelik bütünleşme çalışmalarında merkezi yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının yanında belediyeler de önemli aktörler olarak öne çıkmaktadır. Özellikle belediyelerin göç alanındaki çalışmalarının çeşitlenerek arttığı görülmektedir. Bazı belediyelerin bünyelerinde özel göç birimleri kurmaları, bazı belediyelerin ise bünyelerindeki birimlerde göç alanında çalışmalar yapmak üzere görevlendirmeler yapmaları belediyelerin, göç yönetiminde önemli bir aktör haline gelmeye başladıklarını ortaya koymaktadır.

Suriye göçlerinden sonra Türkiye’nin bazı kentlerinde sığınmacı sayısının çok yoğun olması, belediyelerin sığınmacıların kentle bütünleşmelerinde önemli aktörler olarak öne çıkmalarında etkili olmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde göç alanındaki politikalar merkezi yönetimlerce belirlenmekte, göç yönetim sürecinde ise yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri de önemli çalışmalar yapmaktadır. Nitekim göçmenlerin bütünleşme sürecinde yerel yönetimlerin en önemli kuruluşları olan belediyelerin daha büyük katkıları olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada araştırmaya konu belediyelerin %92’sinde Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmesine yönelik faaliyetlerinin bu sürece büyük katkılar sunduğu görülmektedir.

Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri için farklı çalışmalar yapan belediyelerin, bu süreci kolaylaştırdıkları görülmektedir. Bazı belediyeler dil kursları ya da farklı kurslarla, sosyal yardımlarla; bazı belediyeler ise hemşerilik hukuku gereği Suriyeli sığınmacıların yönetsel süreçlere katılımlarını sağlayarak kent yönetiminde söz sahibi olmalarını ve yerel halkla daha fazla etkileşim içinde bulunmalarına imkân sağlamıştır.

Bu çalışmada belediyelerin Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri için kaynak ayıramayılarının nedeni mevzuattan kaynaklanmaktadır. Mevzuatta sığınmacılar için bütçe oluşturulmasına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Öte yandan belediyelerin mali olarak özerk olmaları, sığınmacıların kentle bütünleştirme çalışmalarında kaynak ayırabilmelerine zemin hazırlamaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyeyi, “*belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi*” olarak tanımlamaktadır. Fakat mali özerkliğe sahip olsalar da belediyelerin mali kaynaklarının yeterli düzeyde olmaması, bütçelerini daha öncelikli gördükleri hizmetler için ayırmalarına neden olmaktadır. Bu durum sığınmacıların bütünleştirilmeleri için bir kaynak ayıramamalarına neden olmaktadır.

Sığınmacıların kentle ekonomik yönden bütünleştirilmelerinde istihdamlarının olmazsa olmaz bir önem taşıması, belediyelerin bu konudaki çalışmalara ağırlık vermesini zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca belli bir meslek sahibi olan Suriyeli sığınmacıların kendi mesleklerini icra edebilecekleri programların belediyeler aracılığıyla geliştirilmesi mümkündür. Suriyeli sığınmacıların kendi mesleklerini icra etmelerine olanak sağlanması, yaşamlarını sosyal yardıma gereksinim duymadan sürdürebilmelerine olanak sağlayacaktır. Araştırma kapsamındaki belediyelerin %40’ında Suriyeli sığınmacıların istihdamı için çalışmalar yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu oran belediyelerin Suriyeli sığınmacıların istihdamı konusunda yeterince aktif rol alamadıklarını göstermektedir. Göçlerin oldukça yoğun olması, belediyelerin sığınmacıların istihdamına yönelik çalışmalarını sınırlı bir kaynakla yürütmesine yol açmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleşmeleri için yapılan çalışmalar hem Suriyeli sığınmacıların hem de yerleşik halkın yaşayacakları sorunları asgari düzeye indirmek ve kentteki sosyal ayrışmayı minimize etmek için önem taşımaktadır. Belediyelerin salt Suriyeli sığınmacıların kentle bütünleştirilmeleri amacıyla uygulanacak proje maliyetlerine katlanması “bütünleştirme maliyeti” olarak ifade edilebilir. Fakat araştırmada sığınmacılara yönelik çalışmalar yapan belediyelerin sığınmacıların bütünleştirilmelerine yönelik özel kaynak ayırmadıkları, başka bir ifadeyle bütünleştirme maliyetini bağımsız bir gider olarak göz önüne almadıkları tespit edilmiştir. Belediyelerin, sığınmacıların bütünleştirilmesi için bağımsız bir bütçe ayıramamaları, bu konunun farklı boyutlarıyla ele alınamamasına, bütünleştirme projelerinin hayata geçirilmesi için gerekli fizibilite çalışmalarının yapılamamasına neden olmaktadır. Oysaki “bütünleştirme maliyetinin” yıllık veya dönemlik olarak (tahmini) belirlenmesi ve bütçeden bunun için ayrılacak olan payın özel olarak belirlenmesi bütünleştirme sürecinin daha etkin yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adana Büyükşehir Belediyesi, (2022). Büyükşehir ve IOM, Göçmenlerin Uyum ve Koordinasyonu için Çalışmaya Devam Ediyor, <https://www.adana.bel.tr/tr/haber/vatandaslar-ve-gocmenlerden-olusan-dezavantajli-60-kisi-belemedik-i-gezdi---kadina-siddete-hayir--dedi->.
- Adana Kent Konseyi, (2022). Adana Kent Konseyi Göç ve Mülteci Meclisi Yönetgesi, www.adanakentkonseyi.org.tr.
- Adıgüzel, Y., (2016). “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler”, Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, İstanbul.
- Ager, A. ve Strang, A., (2008). “Understanding İntegration: A Conceptual Framework”, *Journal of Refugee Studies*, 21(2), ss.166-191.
- Altıntaş, İ., (2008). Dış Göç ve Din (Almanya’daki Türklerin Dini Hayatına İlişkin Sosyolojik Bir Çözümleme), DEM Yayınları, İstanbul.
- Aslan, G.G. ve Güngör, F., (2019). “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği”, *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), ss. 1602-1632.
- Bauer, K. vd., (2004). International labor migration, economic growth and labor markets -The current state of affairs, RWI Discussioni
- Başakşehir Belediyesi, (2017). Başakşehir Mültecilerin Entegrasyonuna Katkı Sağlayacak, www.basaksehir.bel.tr.
- Berry, J. W., (2005). “Acculturation: Living successfully in two cultures”. *Int. Intercult Relations*, 29(6), ss. 697-712.
- Berry, J. W., (1997). “Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied psychology: An International Review*”, 46(1), ss. 5-68.
- Biröl, G., (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme, *Arkitekt Dergisi*, (14), ss. 46-54.
- Bosswick, W. and Heckmann, F., (2006). “Integration of migrants: contribution of local and regional authorities”, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2006/social-policies/integration-of-migrants-contribution-of-local-and-regionalauthorities>.
- Bucerius, S. M. and Tonry, M. H., (2014). *The Oxford Handbook of Ethnicity, Crime, and Immigration*, Oxford Handbooks, Oxford.
- Canatan, K., (2013). “Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), ss. 317-332.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E. And Vertovec, S., (2002). *Integration: Mapping the Field*, Report of a Project Carried Out by the Centre for Migration and Policy Research and Refugee Studies Centre, University of Oxford, Oxford.
- Crisp, J., (2004). *The Local Integration and Local Settlement of Refugees: A Conceptual and Historical Analysis*, Research Working Paper, 102, UNHCR, Switzerland.

- Çakırer Özservet, Y., (2016). “Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum”, *Türkiye Belediyeler Birliği*, 1(813), ss.48-55.
- Çoban, B., (2018). Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 1 (1), ss.193-216.
- Daoudov, M., (2015). “Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü”, *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü* (ed. Yakup Bulut), Umuttepe Yayınları, Kocaeli, ss. 39-65.
- Erdoğan, M. M., (2017). Kopuş’tan Uyum’a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul
- Erkal, M., (1998). “Social Integration”.
- Erkal, M. E., Baloğlu, M. ve Baloğlu, F., (1997). Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.
- Esser, H., (2006). “Migration, Language and Integration”, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.376.2951&rep=rep1&type=pdf>,
- Esser, H., (2000). “Integration and Ethnic Stratification” Towards Emerging Ethnic Classes in Europe? Volume 1 Workshop Proceedings, Project Conclusions, Integration and Ethnic Stratification, Ethnic Economy and Social Exclusion”, *Weinheim Freudenberg Stiftung GmbH*, ss. 49-84.
- European Union, (2004). “Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in The European Union”, <http://europa.eu/rapid/press-release04321>,
- Fichter, J. (2009). Sosyoloji Nedir, (çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Fielden, A., (2008). “Local Integration: An Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situations”, <https://www.unhcr.org/486cc99f2.pdf>, Erişim 08.05.2021.
- Görmez, K., (1997). Yerel Demokrasi ve Türkiye, Hizmet-İş Sendikası, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Günay, Ü., (1998). Din Sosyolojisi, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Haksever, A., (2014). *Federal Almanya’da Göç ve Entegrasyon Politikaları* (Uzmanlık Tezi), Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Hamberger, A., (2009). “Immigrant Integration: Acculturation and Social Integration”, *Journal of Identity and Migration Studies*, 3(2), ss.2-21.
- International Organization for Migration (IOM), (2020). “World Migration Report 2020”, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf,
- Karasu, M. A., (2017). “Göç ve Uyum Sorunu”, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, (ed. Ahmet Yatkın), Elâzığ, 28-30 Eylül 2017.
- Kaya K., (2008). “Amiran Kurtkan’ın Düşünce Sisteminde Din ve Sosyal Bütünleşme”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1(176), ss. 57-69.
- Kraal, K., Penninx, R., and Berger, M., (2006). The dynamics of international migration and settlement in Europe: A state of the art.
- Marmara Belediyeler Birliği (MBB), (2015). “Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü”, Çalıştay Raporu, İstanbul, <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Att040,a,c02hments/2017/04/14/28b3e8d5-e08a-4f5a-a310-b3c71b91b23d.pdf>, Erişim: 06.11.2022.
- Martikainen, T., (2010). “Din, Göçmenler ve Entegrasyon”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38(1), ss. 263-276.
- Martin, P., (2013). “The Global Challenge of Managing Migration”, *Population Bulletin* 68(2), ss. 2-15.
- Monkachi, N., (2003). “Sınırdaki İki Örnekten Hareketle Göç(ler) Sosyolojisini Yeniden Düşünmek: Kazablanka’daki Fransızlar ve Paris’teki Amerikalılar”, *Toplumbilim Dergisi: Göç Özel Sayısı*, 1(17), ss. 57-72.
- Murphy-Lejeune, E., (2001). Student Mobility and Narrative in Europe: The New Strangers, Routledge, London.

- Penninx, R. ve Garcés-Mascareñas, B., (2016). The Concept of Integration as an Analytical Tool and as a Policy Concept, *Rinus Penninx and Blanca Garcés-Mascareñas*, ss. 11-29.
- Pustu, Y., (2005). “Yerel Yönetimler ve Demokrasi”, *Sayıştay Dergisi*, 1(57), ss. 121-134.
- Schnell, I., Diab, A. ve Benenson, I., (2015). “A Global Index for Measuring Socio-spatial Segregation Versus İntegration. Applied Geography”, [https://m.tau.ac.il/~bennya/publications/AG_A%20global%20index%20for%20measu ring%20socio- spatial%20segregation.pdf](https://m.tau.ac.il/~bennya/publications/AG_A%20global%20index%20for%20measu%20ring%20socio-spatial%20segregation.pdf).
- Seyhan Belediyesi, (2022). SEYMER, <https://seyhan.bel.tr/mudurluk.php?id=88>.
- Sezer, Ö., ve Bayram, T. (2017). “Mülteci Politikaları ve Mültecilere Sunulan Kamu hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Rolü”, *Göç ve Yerel Yönetimler, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, Elazığ, 28-30 Eylül 2017, ss. 1002-1019.
- Stubbs, P., (1996). “Creative Negotiations: Concepts and Practice of Integration of Refugees, Displaced People and Local Communities in Croatia”, *War, Exile, Everyday Life Paper presented to International Conference*, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb.
- Süleymanov, A., (2016). “Sultanbeyli İlçesindeki Suriyelilerin Yaşam Deneyimleri”, *Suriyeli Mülteci Çocuklarla El Ele Projesi Sonuç Raporu*, İstanbul, ss. 1-51.
- Şahin, B., (2010). “Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55(1), ss. 103-134.
- Şahin, A. ve Söylemez, A., (2017). “Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planlarında Göçle Gelenler/Mülteciler”, *Göç ve Yerel Yönetimler, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, Elazığ, 28-30 Eylül 2017, ss. 963-972.
- Şeker, B. D., Sirkeci, İ. Yüceşahin, M., (2015). *Göç ve Uyum*, Transnational Press, London
- Tankut, G., (1982). *Kentsel Bütünleşme Semineri Genel Değerlendirmesi*, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Ankara.
- TBMM Göç ve Uyum Raporu, (2018). “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu”, *Göç ve Uyum Raporu*, Ankara.
- UNDP, (2018). “Regional, Refugee, Resilience Plan, 2017-2018, Strengthening Municipal Resilience in Response to the Impact of the Syria Crisis in Turkey”, http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/library/syria_programme/tuerkiye-boelgesel-muelteci-vedayankllk-plan--3rp--kapsamnda-ka.html.
- Woods, A. ve Kayalı, N., (2017). *Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul’daki Yerel Yönetimlerin Rolü*, İstanbul Politikalar Merkezi (IPC), İstanbul.

Kaynak Kişiler Listesi

Katılımcı	Görüşülen Belediye	Görüşülen Kişinin Görevi	Görüşme Tarihi
K1	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Şube Müdürü	20.10.2022
K2	Şahinbey Belediyesi	Proje Koordinatörü	20.10.2022
K3	İslahiye Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	21.10.2022
K4	Altınözü Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	29.09.2022
K5	Arsuz Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	29.09.2022
K6	Payas Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	30.09.2022
K7	Reyhanlı Belediyesi	Strateji Geliştirme Müdürü	28.09.2022
K8	Kilis Belediyesi	Sosyal Yardım İşleri Müdürü	21.10.2022
K9	Elbeyli Belediyesi	Yazı İşleri Müdürü	21.10.2022
K10	Mardin Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Hizmet Uzmanı	18.11.2022
K11	Artuklu Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	17.11.2022
K12	Midyat Belediyesi	AR-GE Sorumlusu	17.11.2022
K13	Mersin Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Uyum Merkezi Sorumlusu	13.10.2022
K14	Tarsus Belediyesi	Hibe Programları Sorumlusu	14.10.2022
K15	Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	Daire Başkanı	02.11.2022
K16	Birecik Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	03.11.2022
K17	Ceylanpınar Belediyesi	Kültür ve Sosyal İşler Müdürü	04.11.2022